

Steiner Dóra

## SZOLIDARITÁS – LOJALITÁS – OKTATÁS

*Solidarity – Loyalty – Education*

2011. október 14-én *Szolidaritás – lojalitás – oktatás* címmel került megrendezésre az Ethosz Tudományos Egyesület, a Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület, a Pécsi Tudományegyetem, valamint a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének közös közéleti konferenciája Pécsen a Vasutas Művelődési Házban. Az Ethosz Egyesület immáron több, széles körű érdeklődést kiváltó multidiszciplináris konferenciát tudhat maga mögött, a mostani sem volt ez alól kivétel. Számos előadó érkezett különféle szakterületekről az országból s a határon túlról annak érdekében, hogy megvitathassák egymással és a hallgatósággal a programban szereplő fogalmi hármass elméleti és gyakorlati kérdéseit, és megpróbáljanak eltérő perspektívákból választ adni a főbb problémákra.

A konferenciát Bertók Rózsa (Pécs) és Horváth Csaba (Pécs) nyitotta meg, felhívta a figyelmet az előadások témájának fontosságára, aktualitására. A szolidaritás, a lojalitás és az oktatás számos ponton összefonódó és egymást kiegészítő, támogató diskurzus alapja, éppen ezért kitüntetett figyelemnek kell öveznie – amint azt a jelenlévők nagy száma is híven tükrözte.

Az első, a szolidaritás és a lojalitás elméletét boncolgató szekció nyitányaként Bertók Rózsa Adam Smith *Az erkölcsi érzelmek elmélete* című művében tárgyalt szimpátia fogalmának összetett értelmezését adta. A méltán kiemelt XVIII. századi(!) munkában megfogalmazott gondolatok kiindulópontja, hogy az emberi erkölcs és a társadalmi együttélés, együttérzés alapja az egymás iránt érzett rokonszenv. Smith az együttérzés minőségét (pozitív-negatív) nem határozza meg, elfogulatlan szemléletet javasol. A szolidaritást nem a pozitív szimpátiából, hanem a negatív neheztelésből, a sértettségből mint közös érzésalapból szükséges levezetni, mely folytonos reflexiót igényel. Ezáltal a sértettség érzése válik az együttérzésnél alapvetőbbé. A szolidaritás néhány elméleti megközelítését ismertette Barcsi Tamás (Pécs). Előadását az emberi méltóság kanti kategorikus imperatívusát alapul vevő megközelítésével vezette fel, majd John Rawls igazságosság terminusának értelmezésével folytatta. Eszerint az igazságosságot méltányossággként foghatjuk fel, melynek során az abszolút szükségletek biztosításáról az általános javak listájának ismeretében az államnak kell gondoskodnia. A továbbiakban Richard Rorty azon nézetét vizsgálta meg, mely szerint a

szolidaritást tulajdonképpen 'mi'-ként ajánlatos felfogni, ennek azonban a kötelességek irányába történő kiterjesztése szükséges. A megalázás, a megvetés és a morális sértés az, ami közös alapot szolgáltat a szolidaritásnak, s melyet egyben kerülni kell. Abban Habermas, Adorno és Honneth kapcsán is egyetérthetünk abban, hogy ezen fogalmaknak szóbeli és fogalmi kiterjesztése javasolt.

A következőkben Hérány Ferenc (Szeged) a lojalitásnak és a szolidaritásnak a társadalomfilozófiai kérdéseit vette sorra. Az államelméleteknek a szolidaritás alapján történő, a lehető legpontosabb definíciók megadása általi csoportosítására törekedett problémafelvető előadásában. Az ideális, koherens állam az, ahol a méltányos igazságosság, a törvénytisztelet kielégítően működik. Ettől az inkoherens ideális állam annyiban különbözik, hogy a polgárok a fő erkölcsi struktúrával nem értenek egyet. Az elégtelen inkoherens állam sem megfelelő erkölcsi struktúrával, sem egyetértő emberekkel nem rendelkezik. A törvényeket nem tisztelő, abszolút mértékben alárendelt társadalom nem működhet megfelelően, a lojalitás és szolidaritás megalapozásához nyitott individuumra van szükség. Galambos Attila (Pécs) a társadalmi szolidaritás kötelezettségét Peter Singer filozófiáján keresztül mutatta be. Bevezetőjében a sokak által tévesen gazdasági utilitaristaként értelmezett szerzőkre (Mill, Bentham) tért ki. Felhívta a figyelmet arra, hogy a haszonelvűséget magyarázó filozófiát nem szabad szűklátókörűen érteni, s a problémákat holisztikus modellben ajánlatos újrafogalmazni, mint azt Singer is tette *Éhség, bőség, szolidaritás* című munkájában. Felelősséget nemcsak a minket körülvevő szűk környezetünkért, hanem tágabb világunkért is kell vállalnunk. Ezzel párhuzamosan szintén nincs különbség aközött, hogy egy cselekvést (valakinek a megsegítését) egyetlen személy hajtja végre vagy több; a felelősség mértéke nem változik. A szolidaritás állatokra történő kiterjesztése is jelentékeny kérdés, a problémák helytálló megoldásához pedig mindenképpen egy konzisztens filozófia megalkotására kell törekednünk. A főként filozófiai szekció zárásaként V. Gilbert Edit azon főbb fogalmakat vette sorra, melyeket a szolidaritással hozhatunk kapcsolatba. Ezt követően pozitív és negatív, szépirodalomból kölcsönzött példákon keresztül mutatta be az együttérzés természetét. Kitért a demokráciákban és ál-demokráciákban rejlő alapvető torzulásokra, a megértés és a meg nem értettség eseteire, s nem utolsósorban az oktatásban jelen lévő, annak résztvevőit ellehetetlenítő problémákra, zárásaként pedig a szolidaritás útján történő megoldási javaslatok néhány példáját világította meg.

Miután a konferencia első részében a szolidaritás és a lojalitás elméleti megközelítésére sor került, a második szekcióban a hallgatóság megismerkedhetett ezeknek kulturális, társadalmi és politikai vonatkozásaival is. Horváth Csaba (Pécs) a magyar közéleti-politikai kultúra magatartásbeli torzulásait szemlél-tette. Elemzésében részletesen nyomon követte a politikai kultúrát formáló különböző szintek (kollektív, egyéni) jellegzetesen magyar sajátosságait. Ezzel

kapcsolatosan a társadalomban jelen lévő, vagy éppenséggel abból hiányzó tolerancia, szabadság és szolidaritás magyar történelmi (elsősorban XX. századi) magyarázatát kaptuk meg. A folytatásban Baráth Árpád (Pécs) a társadalmakban megmutakozó szolidaritás és erőszak összefüggéseiről, történeti alakulásáról beszélt. A szolidaritás nem egy esetben éppen erőszakos események kiindulópontjával szolgált a történelem során. Több korban több politikai rendszer manipulált a szolidaritásra alapozva – gondoljunk csak az egyes forradalmakra, háborúkra, terrorcselekményekre. De ugyanez fordítva is igaz: a sok rossz, erőszakos élmény lehetőséget is teremt az egyénnek a beilleszkedésre. Azonban az együttérzés a legtöbb esetben csak manipulált kollektívált formában jelenik meg. Kákai László politológus (Pécs) a magyar társadalomban végzett értékvizsgálatok alapján tárgyalta a szolidaritás és a bizalom, de elsősorban az individualitás és a bizalmatlanság kérdéskörét. A bizalom leépülésének folyamatát, vonatkozásait az elmúlt harminc év tükrében értékelte, mely során a rendszer-váltás negatív, romboló hatásaira is felhívta a figyelmet. Kapocsi Erzsébet (Szeged) a szolidaritás egészségpolitikai jelentőségét igyekezett alátámasztani. Az egészségügyben a szolidaritásnak mint erkölcsi alapelvnek rendkívüli jelentőséget tulajdonított, tárgyalta ennek szintjeit. Az egészségügyi rendszer problémáiba is betekintést nyerhettünk, ahol még mindig nincsenek tisztázva az alapvető morális elvek. Kövér András a hajléktalanokat érintő – a társadalomban megmutakozó – tolerancia hiányára, a szolidaritás és a felelősségérzet szükségességére hívta fel a figyelmet, külön hangsúlyt fektetve azon negatív társadalmi attitűd kiemelésére, mely a megoldási javaslatok teljes hiányát tükrözi. A szekció zárásaként Bence Erika (Újvidék) a vajdasági magyar irodalomban mutakozó multikulturalitásról és többnyelvűségről tartott előadást. A haza, nyelv és identitás kérdését Juhász Erzsébet *Határregényén* keresztül vázolta fel, melyben az író a jelen válságát a múlt modelljeivel jellemzi, a határhelyzet eredőit a Monarchia világában keresi. A hazát a vajdasági irodalomban éppúgy lefedi a Monarchia fogalma, mint a szűk élettéré, a nyelvhez pedig mind negatív, mind pozitív konnotációk is hozzáragadnak – ahogy ezeknek ékes példáit hallhattuk is. Az identitást nagyrészt a Monarchia-tudat határozza meg, s ennek az identitásnak nem feltétlenül van, kell legyen mozgatórugója (éppen ez határozza meg minőségét). A multikulturalizmus értéké, civilizációs értéké válik, válhat.

A konferencia zárószekciójában elhangzott előadások az oktatás témája köré csoportosultak. Az első két előadótól közgazdasági megközelítésben kaptunk képet a szolidaritás oktatást befolyásoló magyarázatáról: Trautmann László (Budapest) a globalizáció és a jogállamiság oktatást befolyásoló szerepéről szólt, míg Török Attila (Budapest) az oktatás erkölcsi dimenzióin átívelve elemezte a haszontalan tudás fogalmát. A továbbiakban Bécsi Zsófia (Pécs) beszámolóját kíséreltük figyelemmel a tanári lojalitásról és szolidaritásról. A tanár feladat-

körének ismertetése során lényegesnek tartotta kiemelni a pedagógus régi és mai szerepköre közötti különbségeket, az iskolai légkörben megmutatkozó társadalmi problémákat, rámutatva, hogy ha valahol, akkor éppen ezen a területen volna a legnagyobb szükség a lojalításra – mindkét (diák és a tanár) részről. Ispánovics Csapó Julianna (Újvidék) az egyetemi mesterképzésben részt vevő hallgatók körében végzett megfigyeléseit összegezve elmondta, hogy a tanulási folyamatok során a tanári korrekcióval kísért együtt-tanulás és a csoportmunka nagyban elősegíti a csoport-koherenciát és a szolidaritás mértékét, ezáltal az oktatás eredményesebbé válik. Fontos azonban, hogy a lojalítás ne maradjon egyirányú, tehát egyik fél se használja ki önmaga érdekében a másikat. Kmeczkó Szilárd (Debrecen) az együttérzés fogalmát, annak felvállalásának és felmondásának lehetséges következményeit egy munkahelyi konfliktus példáján keresztül mutatta be szemléletesen. Vass Livia egy felsőoktatásban végzett, fogyatékosokkal kapcsolatos szociodemográfiai kutatás eredményeit tette közzé, részletesen kitérve az alanyok lehetséges motivációinak, társadalmi befolyásoltságának gyökereire, valamint a negatív tapasztalatok orvoslásának lehetőségeire is. Részben ezt a szálát vitte tovább Horváth Futó Hargita (Újvidék) is, aki a funkcionális analfabetizmus égető problémáját emelte ki előadásában. Felhívta a figyelmet a szövegértés hiányának okaira és következményeire, valamint az egyes mérőtesztek jellemzőire, a tanulók iránti szolidaritás fő kérdései megváltoztatásának igényére. A konferenciát lezáró élénk vita előtt végül Bobály Viktória autista fiatalok körében szerzett tapasztalatainak összegzését hallhattuk, melyből megtudhattuk, hogy a tánc, a kommunikáció útján kimutatott szolidaritás rengeteg pozitív eredményhez segítheti hozzá a különböző mértékű fogyatékoságtól szenvedőket, valódi csodákra képes. Az egész napos programot a szekcióvezetők és a főszervezők összefoglalója zárta, melyet az előadásokkal kapcsolatban felmerült számtalan kérdés követett, ezáltal komoly eszmecsere bontakozott ki az előadók és a hallgatóság között. Az izgalmas diskurzust a konferenciát követő fogadáson folytatták az egybegyűltek.

A konferencia folyamán a különféle diszciplínák képviselőitől átfogó képet kaptunk a szolidaritás és lojalítás fogalmáról. A kezdeti elméleti tisztázás után bepillantást nyerhettünk a szolidaritás szociális-kulturális-politikai vonatkozásaiba. Végül, de nem utolsósorban a gyakorlat szolgáltatott számunkra példákat arra vonatkozóan, hogy az oktatásban nemcsak szükséges, de elengedhetlen is a szolidaritás elveinek megfelelő alkalmazása.